

Täysistunto

Maanantai 12.12.2016 klo 23.46—4.27

12. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perustulokokeilusta sekä tuloverolain 92 §:n ja ennakkoperintälain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 215/2016 vp

Lakialoite LA 103/2016 vp

Toimenpidealoite TPA 56/2016 vp

Valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 42/2016 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

3.57 Sari Tanus kd: Arvoisa puhemies! Kello on pian neljä, joten vain muutama ajatus perustulokokeilusta.

Lähtökohtaisesti kannatan perustulokokeilun suorittamista ja sosiaaliturvan muuttamista osallistavaksi ja työhön kannustavaksi, kuten tietysti myös byrokratian vähentämistä ja etuusjärjestelmän yksinkertaistamista. Näitä tavoitteita ei kuitenkaan pystytä nyt esitetyllä mallilla saavuttamaan. Laajasti toteutettuna tämä perustulokokeilu on epärealistinen, se toisi 11 miljardin euron alijäämän. Mallilla ei voida kunnolla selvittää perustulon työllisyysvaikutuksia, eikä koeasetelmaa voida myöskään kutsua kunnolla edes perustulokokeiluksi. Se ei pura kannustinloukkuja.

Kaiken kaikkiaan sanottakoon, että nyt esitettävään kokeiluun suhtauduttiin erittäin kriittisesti myös monissa valiokuntaan tulleissa lausunnoissa ja asiantuntijalausunnoissa tullut viesti osoitti selkeästi, että nyt ehdotetulla kokeilulla ei saada selville vastauksia niihin kysymyksiin, jotka ovat välttämättömiä perustulon laajemmalle toteuttamiselle. Voikin kysyä, miksi näin ollen toteuttaa koe, jonka lähtöasetelmien perusteella jo voidaan todeta, että kokeen käytännön hyöty on pieni eikä se pysty edes teoriassakaan, lähtökohtaisesti, vastaamaan asetettuihin tavoitteisiin.

KD on jo aiemmin esittänyt kannustavan perusturvan mallia. Isossa-Britanniassa käytössä oleva ja siellä jo laajennettu universal credit -malli on malli, joka sovittaa yhteen sosiaaliturvan ja palkan, niin että työn vastaanottaminen on aina kannustavaa. Sen takia tulenkin esittämään, että hallituksen esittämä perustulokokeilumalli hylätään ja että hallitus kiirehtii kansallisen tulorekisterin toteuttamista, jotta voidaan myöhemmin toteuttaa kehittyneemmät mallit: KD:n kannustavan perusturvan malli (Puhemies koputtaa) ja negatiivisen veron malli, joista saadaan todellista hyötyä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2016 vp

4.00 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Toisessa käsittelyssä KD tulee tosiaan esittämään tämän hallituksen esityksen hylkäämistä ja myöskin sitten lausumaa, joka liittyy siihen, että olisi järkevää tässä tilanteessa odottaa sinne vuoteen 2019, kun saadaan tuo kansallinen tulorekisteri aikaiseksi, ja silloin päästään kokeilemaan sellaisia perustulomalleja, jotka ovat oikeasti kannustinloukkuja purkavia ja jotka ovat myöskin sitten selkeästi henkilöitten elämäntilannetta parantavia. Kristillisdemokraattien oma malli on tässä, kuten edustaja Tanus täällä jo aiemmin mainitsi, tämä universal credit -malliin pohjautuva kannustava perusturva, jossa todellakin sosiaaliturvaetuudet ja myöskin sitten palkkatulo sovitetaan yhteisessä, ajantasaisessa tulorekisterissä yhteen, ja kun huomioidaan verotus ja sitten myöskin näitten sosiaalietuuksien pienentyminen, niin työn vastaanottamisesta jää aina enemmän käteen kuin mitä sitten menettää näitten sosiaaliturvaetuuksien ja verojen mukana.

Todellakin tämä malli on Isossa-Britanniassa ollut kokeilussa, ja se on tuottanut siellä hyviä tuloksia, ja siinä mielessä on harmillista, että hallitus nyt pistää sitten 20 miljoonaa tällaiseen kokeiluun, joka ei tule monestakaan eri syystä antamaan luotettavaa kuvaa siitä, miten tämä tällainen perustulomalli toimii ja minkälaisia vaikutuksia sillä on.

Oikeastaan nyt ihan viime aikoina on herännyt keskustelu vielä siitä tilanteesta, että tähän perustulokokeeseen liittyy tämmöinen aika kummallinen koeasetelma. Tuossa sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietinnössähän todetaan, että kohderyhmään valittu henkilö ei voi kieltäytyä kokeiluun osallistumisesta. Sen sijaan hän on vapaa valitsemaan, jatkaako hän työvoimahallinnon asiakkaana ja hakeeko työttömyysetuutta vaiko ei. Ja tämä tulee aiheuttamaan sen, että itse asiassa tämä henkilö ei välttämättä olekaan tämän pelkän 560 euron varassa, vaan hän, jos ymmärtää ja osaa, voi hakea sen päälle sitten näitä erilaisia muita sosiaalietuuksia. Toisaalta jos hän ei ymmärrä hakea niitä, hänen elämäntilanteensa saattaa, etenkin perheellisellä, hyvinkin huonontua. Ja siinä mielessä voisi sanoa, että tämä on melkoinen negatiivinen lottoarvonta, koska on sanottu, että arvan perusteella otetaan noin 2 000 työtöntä tähän kokeiluun, ja voi sanoa, että siinä pahimmassa tapauksessa melkoinen musta pekka saattaa jäädä käteen sitten, kun tämän kokeilun piiriin tulee.

VATTin ylijohtaja Anni Huhtala on arvioinut, että tämä lapsikorotusten puuttuminen, jos ei näitä ymmärrä hakea, pitkälti mitätöi kokeen lapsiperheiden osalta. Ja samaa on myöskin todentanut Nordean yksityistalouden ekonomisti Olli Kärkkäinen. Ja myöskin sitten työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan puheenjohtaja Tarja Filatov on jo julkisuudessa arvioinut, että tästä syystä todennäköisesti perheelliset rajautuvat tämän kokeilun ulkopuolelle. Ja siinä mielessä tuntuu harmilliselta, että hallitus on tosiaankin lähtemässä nyt senttyliseen kokeiluun ja viemään senttyylistä kokeilua eteenpäin, jossa jo lähtökohtaisesti on näin suuria ristiriitoja ja myöskin että ihmisen elämäntilanne saattaa tämän kokeilun piiriin joutuessa huonontua siitä, mitä tällä hetkellä on. Toivoisinkin, että täällä vielä eduskunta vakavasti pohtisi, voimmeko me todella velvoittaa ihmisiä osallistumaan tämän tyyppiseen kokeiluun, joka saattaa jättää heidän elämäntilanteensa nykyistä heikompaan.

Ja niin kuin tuolla totesin, toisessa käsittelyssä tulemme sitten esittämään nämä KD:n hylkäysvaihtoehdot ja myöskin sitten lausuman.

4.04 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Tällä perustulokokeilulla halutaan arvioida sitä, miten sosiaaliturvaa voitaisiin uudistaa ja miten työn tekemiseen liittyviä kannustinloukkuja voidaan pienentää ja vähentää. Kuitenkin nyt tässä hallituksen esityksessä perustulokokeilusta on paljon sellaisia ongelmia, joista jo nyt oikeastaan voi sanoa, että näi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2016 vp

den asioiden testaamiseksi tämä malli ei ole kovinkaan hyvä. Itse tässä valiokunnan lausunnossakin todetaan, että esimerkiksi näitten kannustinloukkujen vaikutusten selvittämiseksi tämä rajausta, mikä hallituksen esityksessä on, on erittäin ongelmallinen.

Me vihreät olemme sitä mieltä, että perustulon kokeileminen on välttämätöntä, mutta kun sitä kokeillaan, se pitäisi tehdä niin, että me todellakin saamme siitä sitten jatkoselvityksen kannalta yleistettävää ja käyttökelpoista tietoa. Tässä hallituksen esityksessä ongelmana on, että tämä rajoittuu nyt vain käytännössä työmarkkinatuen saajien työssäkäynnin lisäämiseen eikä näistä kannustinloukuista saada kunnollista selvyyttä, ja toisaalta, niin kuin tässä edellä edustaja Essayah kertoi, tässä nyt arvotaan mukaan sellaisia ihmisjoukkoja, jotka käytännössä varmastikaan eivät sitten lähde tähän mukaan, niin että tämä kokeilujoukkokin on todella vähäinen.

Me vihreät olemme sitä mieltä, että perustulo ansaitsisi mahdollisimman hyvän kokeilun ja silloin siitä pitää tehdä riittävän kattava ja laadukas ja siihen kokeiluun täytyy myös varata riittävästi aikaa. Tämä kaksi vuotta, mikä on esitetty tässä hallituksen mallissa, ei ole siihen riittävä. Niinpä me esitämme, että tämä lakiehdotus hyväksytään muutettuna lakialoitteen LA 103/2016 mukaisesti eli otetaan tämä lakialoite 103/2016 tämän kokeilun pohjaksi.

Tässä kokeilussa kesto laajennettaisiin kaksivuotisesta kolmivuotiseksi, ja esitämme siihen myös 10 miljoonan euron vuosittaista lisärahoitusta, jotta tämä voidaan tehdä. Kokeilun otantaa laajennetaan sekä määrällisesti että laadullisesti. Näin me saamme mukaan ihmisiä erilaisista elämäntilanteista, erilaisissa työmarkkinatilanteissa, huomattavasti taustoiltaan laajemmin valikoitunutta ja tilanteiltaan monipuolisemman joukon ihmisiä. Tällöin myös nämä tulokset, joita kokeilusta voidaan saada, vastaavat enemmän sitä todellisuutta, millaisia vaikutuksia perustulolla voisi olla ihmisen käyttäytymiseen. Sen takia tässä meidän mallissamme tässä kokeilussa olisi työttömien lisäksi myös pienituloisia palkansaajia, pienituloisia yrittäjiä, freelancereita ja itsensä työllistäjiä. Erillisellä asetuksella voitaisiin säätää sitten sosiaaliselle asemalle, työmarkkina-asemalle sekä tulolle ja varallisuudelle erilaisia edellytyksiä. Mutta tässä meidän mallissamme pystyisimme laajentamaan todellakin tätä kokeilua kolmevuotiseksi ja saisimme kokeiluun 3 500 henkeä mukaan, jolloin puhutaan jo sen suuruudesta joukosta, että varmasti voidaan saada myös yleistettäviä tuloksia.

Yksi merkittävä ero tässä meidän mallissamme on se, että me lisäisimme tähän kokeiluun tämän puuttuvan verotuselementin, joka tekisi kokeiluasetelmasta realistisemman ja vähentäisi myös kustannuksia. Olisi keskeistä saada kokeilussa kerättävät verot palautettua kokeilubudjettiin: näin se myös muistuttaisi sellaista järjestelmää, mikä olisi myös hinnaltaan toteuttamiskelpoisempi ja mikä vastaisi kaiken kaikkiaan enemmän todellisuutta kuin tämä hallituksen nyt esittelemä perustulokokeilumalli.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisa edustaja, minä pyydän varmistamaan, koskiko esityksenne käsittelyn pohjaa.

Kyllä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Kyllä, kiitoksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2016 vp

4.09 Antero Vartia vihr: Arvoisa herra puhemies! Kannatan tätä edustaja Mikkosen esitystä. Todettakoon, että jos näitä resursseja jostain halutaan hakea, niin uskoisin, että puhemieskin voisi kannattaa vaikka sitä, että vähennettäisiin rahoja hieman tuosta päästökauppakompensaatiosta, jonne nyt on kuitenkin kaavailtu 40 miljoonaa, niin saataisiin sieltä lisää resursseja toteuttaa kunnollinen perustulokokeilu, joka tulee muuttamaan ajattelutapaa. Jos me siinä onnistuisimme, niin se olisi varmasti hyvä edellytys menestykselle Suomessa.

Tässä vaiheessa toivotan oikein hyvää yötä ja kiitos päivästä.

4.10 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa puhemies! On todella harmi, että tätä periaatteessa ja käytännössä erittäin tärkeää hallituksen esitystä perustulokokeilusta käsitellään nyt aamulla kymmentä yli neljä. Olen tämän 14 tuntia kestäneen istunnon aikana lukenut tämän sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietinnön koskien perustulokokeilua ja tuloverolain ja ennakoperintälain muutosta — koko laajan mietinnön lävitse. Se kyllä kertoo sen, kuinka vaikeasta ja moninaisesta esityksestä ja kokeilusta on kysymys. En käy sitä nyt tietystikään tähän kellonaikaan sen enemmän lävitse. Pari kolme reunamerkintää vain.

Tähänhän voisi suhtautua varsin kriittisesti, mutta on tämä tyhjää parempi, koska me kaikki tiedämme, että lähitulevaisuudessa ja pitkällä aikavälillä ajateltuna tietyn tyyppisillä perustulomalleilla on kiistatta objektiivista kysyntää ehkä yhteiskunnallisen tasa-arvon ja sosiaalisen osallistumisen näkökulmasta. No, tämän kokeilun lyhyt aika, 2 vuotta, on tietysti ongelmallinen.

Sitten eräs sellainen yksityiskohta, joka minua on kiinnostanut perustulo- ja kansalaispalkkakeskustelun aikana, on se, että tässä hallituksen esityksessä on ikäraja 25—58 vuotta. Minä olen itse suhtautunut erittäin varauksellisesti ja kielteisesti siihen, että minkäänlainen kansalaispalkka tai perustulokokeilu kohdentuisi siis nuoriin ihmisiin. Ei missään tapauksessa peruskoulusta perustulolle. Ja itse asiassa tämä ikäraja, 25 vuotta, on mielestäni liian alhainen. Sitä nyt tässä yhteydessä en lähde sen enemmän perustelevaan.

Tämä ehdotettu osittaisen perustulon malli, joka korvaa työmarkkinatuen ja työttömyysturvan peruspäivärahan — sitten se nettomäärä 560 euroa kuukaudessa ja että sitten ei aiheudu heikennyksiä, jos ottaa töitä, tai jos saa lisäansiotuloja, niin se ei leikkaa tätä — on mielenkiintoista nyt sitten nähdä. Mutta aivan niin kuin tässä mietinnössä todetaan, kyllähän niitten johtopäätösten suhteen sitten 2 000 hengen kohderyhmän kautta, kaksi vuotta ja näin, saa olla vähän ihan tieteellisessäkin mielessä aika tarkka ja huolellinen.

Seurataan mielenkiinnolla.

4.13 Marisanna Jarva kesk: Arvoisa puhemies! Tästä perustulokokeilusta on mukava kuulla myös kannustavia puheenvuoroja ja erilaisia esityksiä mallin toteuttamiseksi. Siinänsä ollaan yhtenäisesti sitä mieltä, että asiaa on kuitenkin hyvä kokeilla.

Köyhyystutkija Heikki Hiilamo eli Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan professori on pitänyt tätä asiallisena ja hyvänä kokeiluna, ja tällä on hyvä aloittaa perustuloa kohti eteneminen. Hän on todennut nimenomaan, että on hyvä tästä aloittaa ja laajentaa sitten kokeilua. Nyt kokeillaan nimenomaan työttömiä koskevaa perustuloa, ja sitten tätä voitaisiin laajentaa myöhemmin opiskelijoihin. Tällä hetkellä meillä esimerkiksi on jo olemassa eläkeläisen perustulo eli takuueläke. Perustulohan siis koostuu erilaisista osista. Se ei ole mikään yksittäinen järjestelmä. Nyt näitä hyviä kokemuksia sitten saadaan. Ennen kaikkea tärkeintähän on se, että etsitään keinoja työssäkäynnin lisäämiseen, ja siksi työttömät ovat

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2016 vp

tässä nyt ensimmäisenä ja heiltä tämä sanktio nyt sitten poistuu. Eli aina kannattaa töitä ottaa vastaan, tähän tähdätään.

Tietysti malli ei ole valmis ja perustulosta voidaan saada selkoa vasta sen jälkeen, kun tosiaan näitä ideoidaan ja näitä konkreettisesti kokeillaan. Sen jälkeen, kun kokeilua on toteutettu, voidaan valita sopivaa mallia ja miettiä sitten eteenpäin. Mutta tärkeintä on se, että lähdetään liikkeelle ja päästään puheista tekoihin monen vuosikymmenen keskustelun jälkeen.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.